

ספר במדבר מחצית ב פרקים לג - לו

פרשת מסעי

	פרשת מסעי		
<p>הצעה ללימוד הפרק כיסוכם למסעות בני ישראל במדבר המתוארים בספרים שמות- במדבר:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. נקרא את פסוקים א-ב כפתיחה</li> <li>2. נבקש מהתלמידים לאתר שמות מוכרים מהמסעות השנה הראשונה (פס' ג-טו) והיכן נזכרו בתורה. כל המקורות נמצאים בספר <u>שמות</u>. <b>נזהה את המקומות על מפה</b></li> <li>3. נבקש לעיין בפסוקים טז-יח ונבקש מהתלמידים לזהות מקומות מוכרים נוספים. אלו מקומות מתוך מסעות השנה השניה המוזכרים בחומש <u>במדבר</u>. מצ"ב קישורים ל: <a href="#">מפת מסעות שנה ראשונה</a> <a href="#">מפת מסעות נוספת</a></li> <li>4. נדלג לפסוקים לז-מז ונבקש מהתלמידים לאתר מקומות מוכרים. נוכל להיעזר <a href="#">במפת המסעות של השנה הארבעים</a>. מקומות אלו יחזירו אותנו לנלמד בפרקים הקודמים בחומש במדבר.</li> <li>5. כעת נעשה את החשבון של רש"י (פס' א). המקומות הלא מוכרים מפסוקים יט-לו שייכים לשנות הנדודים. "ולמה נכתבו? להודיע חסדו של מקום.."</li> </ol> <p><b>והרמב"ם כתב:</b> "ומאותות התורה ונפלאותיה העצומות עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום, והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם, לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון, ואמרה התורה (דברים כט ה) לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם (ארבעים שנה!), וכל אלה אותות הם במעשה נס נראות לעין. וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור על דברי הימים, לא יאמינו השומעים בהם, ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב (סמוך) מן הישוב מקום אשר בני אדם שם, כמו המדברות אשר ישכנו שם בני ערב היום, או מקומות אשר יהיה שם חריש וקציר, או יש שם עשבים וצמחים למאכל בני אדם ושיהיה במקומות ההם בורות מים. <b>על כן הרחיק מלבות בני אדם המחשבות האלה, וחזק אלה האותות כולם בזכרון המסעות,</b> כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות איך עמדו בני אדם במקומות ההם ארבעים שנה.."</p>	<p><u>א</u> "אלה מסעי" למה נכתבו? תשובה ראשונה: להודיע חסדו של מקום.. שלא היו נעים ומטולטלים שכל 38 שנה לא נסעו אלא 20 מסעות (אין צורך להרחיב בחשבון מתוך רש"י, אלא המורה יסביר כללית) תשובה שניה: משל ונמשל "למלך שהיה בנו חולה"</p>	<p><b>א-ב: פסוקי פתיחה לסיכום המסעות</b></p> <p>ג-יח: מסעות השנה הראשונה והשניה - המסעות מרעמסס שבמצרים עד רתמה (היא במדבר פארן משם נשתלחו המרגלים - רש"י)</p> <p>יט-לו: המסעות בשנות הנדודים במדבר</p> <p>לז-מז: מסעות השנה הארבעים מקדש ועד ערבות מואב</p>	<p>המסעות 2*)  לג</p>

<p>לדעת רמב"ן זהו המקור למצוות עשה של ירושת הארץ, וכל הגר בארץ ישראל מקיים את המצווה הזו: "על דעתי זו מצות עשה היא יצוה אותם שישובו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ה', ומה שהפליגו רבותינו במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה... <b>בכאן נצטווינו במצוה הזו</b>" אפשר לנצל את ההזדמנות הרחיב ולחזק את התלמידים במצווה יקרה וחושבה זו.</p> <p>"וְהָיָה אֲשֶׁר תֹּתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדֵּיכֶם" פסוקים אלו מתבארים בהרחבה בספרי יהושע ושופטים, הסבבים סביב ההתרשלות בירושת הארץ והותרת "הארץ הנשאת". מלבד ההתרשלות שבציווי ה' לרשת ארץ חמדה, הרי שהישה השפעה רוחנית של עמי הארץ הנשאת על האיזורים שבהם הם קיימים, ובני ישראל למדים ממעשיהם. "שכים בעיניכם וצנינים בצדיכם" אינו רק נזק פסי אלא גם נזק רוחני שאינו מאפשר לעם ישראל לממש את ייעודו הרוחני, ולפיכך עלול להדרדר עד לגלות מארצו.</p>		<p><b>נ-נו: מצוות ירושת הארץ</b> ראשית ההכנה של העם למעבר הירדן בציווי היסודי על עם ישראל לרשת את ארץ ישראל: במלחמה כנגד המחזיקים בה מעמי כנען - "וְהִוָּרְשִׁתֶּם אֶת כָּל יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ.." (לרשת את מקומם, על ידי גירושם מהארץ, רש"י פס' נב); בביעור תרבות העבודה זרה של יושביה - "וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל מִשְׁכְּבֵיכֶם.." (פס' נב) ובהתיישבות בארץ - "וְהִוָּרְשִׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ" שהיא מצוות עשה לדעת רמב"ן (פס' נג); לאחר הירושה הציווי להנחיל את הארץ בגורל (פס' נד) "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת הָאָרֶץ בְּגֹרֶל" כפי שנאמר בפרשת פנחס (פרק כו); אזהרה חמורה על אי קיום מצוות ההורשה, והותרת יושבי כנען בארץ, אשר יגרמו לעם ישראל נזק פסי ורוחני עד שיגלה חלילה מארצו: "וְאִם לֹא תִוָּרְשׁוּ .. וְהָיָה אֲשֶׁר תֹּתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדֵּיכֶם (שכים וצנינים הם קוצים השורטים ופוצעים את הגוף) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם"</p>	<p>ההכנות לירושת הארץ</p> <p>7*)</p>
<p><b>הגבולות</b> - ה"ים הגדול" ו"הירדן" מסמנים בבירור את גבולות מערב ומזרח. זיהוי גבולות הדרום והצפון אינם ברורים אך ישנם מקומות משוערים וניתן להראות במפה בקירוב את המיקום הכללי של קוי הגבול. גבולות אלו שבפרקנו נקראים "גבולות הציווי" והם הגבולות לכיבוש בפועל של ארץ ישראל בכניסתם לארץ (בניגוד לגבולות ההבטחה שהם רחבים יותר, ולעתיד לבוא, כגון: בבראשית פרק טו).</p>		<p><b>א-טו גבולות הנחלה:</b> זיהוי ארבע רוחות הגבול "גבול נגב", "גבול ים", "גבול צפון", "גבול קדמה"</p> <p><b>טז-כט הנשיאים המנחילים:</b> מינוי הנשיאים אשר יקיימו את הגורל להנחיל את הארץ - אלעזר, יהושע ושנים עשר נשיאי השבטים</p>	<p>לד</p>
<p><b>שבט לוי</b> נזכר לאורך הספר מספר פעמים, וזו הזדמנות להיזכר בהם כדי להטרים את מעלת שבט לוי: סוף פרק א, פרקים ג-ד, פרק ט, פרק יז, וכן בפרק יח. לשבט לוי יש תפקיד רוחני לאומי, ומכיון שהם שליחים של בני ישראל, על השבטים לדאוג לפרנסתם. והרמב"ם כתב (הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה י): "ולמה לא זכה לוי</p>	<p><u>יט</u> "בצדיה" הביטוי "כתרגומו" וביאור המילה</p>	<p>א-ח: ערי הלויים בני ישראל צריכים להפריש מנחלתם ערים ללוויים: "שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלָט... וְעָלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר" (פס' ו) סה"כ: "אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר: אֶתְּהֶן וְאֶת מִגְרָשֵׁיהֶן" (פס' ז); כל שבט מפריש לפי גודל נחלתו</p>	

<p>בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" לפיכך הובדלו מדרכי העולם (חרישה זריעה וכדו')</p> <p><b>הנתינה בפועל של ערי הלויים</b>, על פי הציווי המוזכר בפרקנו, כתובה בספר יהושע פרק כא.</p> <p><b>ההבדלה בפועל של ערי המקלט</b> נזכרת בספר יהושע פרק כ, ושם גם הם נזכרות בשמן: "ויקדשו את-קדש בגליל בהר נפתלי ואת שקם בהר אפרים ואת קרית ארבע היא חברון בהר יהודה: ומעבר לירדן ריחו מזרחה נתנו את בצר במדבר במישר ממטה ראובן ואת ראמת בגלעד ממטה גד ואת גולן בבשן ממטה מנשה" (פסוקים ז-ח)/ להראות לתלמידים <a href="#">במפה</a> את הערים ומיקומן.</p> <p><b>חלוקה לא פרופורציונאלית</b> רש"י לפסוק יד מביא את דברי חז"ל ממסכת מכות (דף ט): אף ע"פ שבארץ כנען ט' שבטים וכאן (בעבר הירדן) אינן אלא שנים וחצי השוה מנין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפישו (מרובים) רוצחים.."</p> <p><b>מהו ה"שוגג" שעליו גולים לעיר מקלט?</b> חכמים לימדו במסכת מכות כי יש "שוגג הקרוב לאונס", כלומר: שהדברים לא היו כלל בשליטתו, והרי הוא פטור מגלות. לעומת זאת, ישנו גם "שוגג הקרוב למזיד", כגון מי שמסכן את הנוסעים בכביש, או בכלי יריה, ואמנם לא התכוון חלילה להרוג, אך מתנהג ברשלנות פושעת – גם אדם זה לא יגלה, אך מסיבה הפוכה: חטאו כבד מכדי שיער המקלט תכפר עליו.</p> <p>הדוגמה המובאת בכתוב היא של האדם הבא ביער לחטוב עצים, ועבר אדם לפניו, ונשמט הברזל מן הקת, באופן בלתי צפוי, ונפל. הוא אמנם לא התכוון, ולא תכנן חלילה, את תוצאת מעשיו, אבל אילו היה מפסיק לחטוב כשראה שיש אנשים נוספים, לא היתה התקלה גורמת למוות, <b>ויש לאדם אחריות על מעשיו, ועליו לנהוג משנה זהירות!</b></p> <p>אפשר להציג מספר דוגמאות בפני התלמידים, כדי לחדד הן את העקרון ההלכתי והן את החובה המוסרית של הזהירות הגדולה בכל הנוגע לשמירת הנפש.</p>		<p>- "מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו" (פס' ח)</p> <p><b>ט-לד: דין ערי מקלט</b></p> <p><b>ט-טו: הציווי להקצות שש ערים:</b> "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהינה", <u>והמטרה</u> – "וּנְסוּ שְׁמֵה רָצַח מִפֶּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה: וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרָצָח עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט"</p> <p><b>טז-כא:</b> עיר מקלט איננה קולטת את ההורג במזיד – המכה את רעהו בכלי שיש בו כדי להמית "כלי ברזל" או "אבן יד", ובכוונה תחילה – "בשנאה" או "בצדיה"</p> <p><b>כב-כח:</b> עיר המקלט קולטת את ההורג בשגגה, וללא כוונה וזדון - "בפתע", "בלא איבה", "בלא ראות", "והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו"; הרוצח בשוגג יושב בעיר המקלט "עד מות הלהן הגדל" (פס' כה, כח)</p> <p><b>פס' כט-לד:</b> תוקף האזהרה להישמר משפיכות דמים, ולא לפטור את ההורג במזיד מדין מוות, או את ההורג בשוגג מדין גלות על ידי לקיחת ממון, כי ארץ ישראל איננה סובלת שפיכות דמים, וירושת הארץ תלויה בעשיית הדין ברוצחים: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את-הארץ ולא יכפר לדם אשר שפך-בה.."</p>	לה
<p><b>בנות צלפחד</b> זוהי הפעם השניה בחומש שבה נזכרות בנות צלפחד. בפרק כז למדנו</p>		<p><b>א-יב:</b> טענת ראשי משפחת הגלעד משבט יוסף: אם</p>	

	לו	<p>בנות צלפחד תנשאנה לבני שבט אחר – "וְהָיוּ לְאָחֵד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים" - הבנים היורשים את נחלתן, "וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֵּרֵל נַחֲלַתְנוּ יִגְרַע"; תשובת משה: הן תנשאנה לבני שבטן – "אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מָטָה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים: וְלֹא תִסָּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמָּטָה אֶל מָטָה.."; ; בנות צלפחד נישאו לבני דודיהן</p> <p><b>יג: קריאת פסוק הסיום</b> "אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל-בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו"</p>	<p>על בקשתן האישית לנחלה להקים שם אביהם, ותשובת הקב"ה: "נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אֶחְזֹזת נחלה". בפרקנו הבקשה היא בקשת "רְאֵשֵׁי הָאֲבוֹת" הטוענים נחלת השבט עלולה להיגרע: "וְהָיוּ לְאָחֵד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרָעָה נַחֲלַתְן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֵּרֵל נַחֲלַתְנוּ יִגְרַע".</p> <p>התקנה שבנות צלפחד ינישאו לבני שבטן היא הוראת שעה לדור הנוחלים בלבד כדברי רמב"ן: "לא חשש הכתוב אלא לתקן העת ההיא...כי הקפדה להם תהיה יותר גדולה בעת החלוק שלא יתערבו השבטים זה עם זה בנחלה, כי אחרי כן כבר נודעה נחלתן ולא יקפידו כל כך..".</p> <p>חזק חזק ונתחזק! אשרינו שזכינו לסיים עוד חומש!</p> <p>לסיום החומש נקדיש שיעור חגיגי ובו נחזור בדרכים שונות על: מצוות מהספר, התאמת אירועים לחלקים השונים שבספר, סידור אירועים על פי זמן (שנה השניה והשנה הארבעים), מספרים בספר, חידות, דמויות, רעיונות ומסרים שלמדנו ועוד.</p>
--	----	--	---